

Genç Futbolcularda Antrenör-Sporcu İlişkinin Ahlaki Karar Alma Tutumları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışlarla İlişkisi

Selman ORHAN¹Melih Nuri SALMAN²¹ Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, pskselman@gmail.com²Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, melih_salman@mynet.com

Özet

Sporda sergilenen prososyal ve antisosyal davranışlar ile ahlaki karar alma tutumları incelendiğinde aile, seyirci, yönetici ve müsabaka ortamı gibi birçok faktörün etkisinin olduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmanın amacı, antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlar arasındaki ilişki ve etkisini değerlendirmektir. İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın örneklem grubunu 2019-2020 sezonunda Elazığ, Bolu, Ankara ve Gaziantep illerinde 14-17 yaş arasında futbol branşı ile uğraşan toplam 246 lisanslı erkek futbolcu oluşturmaktadır. Futbolcuların yaşları $M=15.17\pm 0.7$ 'dir. Veri toplama aracı olarak; "Kişisel Bilgi Formu", "Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2", "Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği" ve "Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği" olmak üzere toplamda 4 ölçek formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistikler, pearson korelasyon kat sayısı tekniği ve çoklu regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Sporda kişilerarası davranışlarda; özerklik-destekleyici, ahlaki karar alma tutumlarında adilce kazanmayı korumak, prososyal ve antisosyal davranışlarda ise takım arkadaşına prososyal davranış alt boyutlarında, ölçeklerdeki diğer alt boyutlara göre daha yüksek ortalamalar saptanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, sporda kişiler arası davranış, ahlaki karar alma tutumu ve sporda prososyal ve antisosyal davranışlarla yaş değişkeni arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sporda kişiler arası davranış; prososyal davranışta toplam varyansın %68'ini açıklarken, antisosyal davranışta ise toplam varyansın %45'ini açıklamaktadır. Ayrıca, sporda kişiler arası davranış, ahlaki karar alma tutumlarından sadece adilce kazanmayı korumak düzeyindeki toplam varyansın %3'ünü açıkladığı da saptanmıştır. Sonuç olarak, genç futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişki ve etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, sporcu, davranış, ahlaki karar alma tutumu, prososyal ve antisosyal davranış

The Relationship of the Coach-Athlete Relationship with the Moral Decision-Making Attitudes and Prosocial and Antisocial Behaviors in Young Football Players

Abstract

A number of factors such as family, audience, manager and competition environment influence prosocial and antisocial behaviors and moral decision-making attitudes in sports. In this context, the aim of the study was to investigate the relationship and effect of the coach-athlete relation on moral decision-making attitudes and prosocial and antisocial behaviors. Correlational survey model was adopted in this study. The sample of the study consisted of 246 licensed male football players, who were between 14-17 years old, in Elazığ, Bolu, Ankara and Gaziantep in the 2019-2020 season. The average age of the players was $M=15.17\pm0.7$. Four scales were used to collect data: "Personal Information Form", "Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire 2", "Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sport" and "Prosocial and Antisocial Behavior in Sports Scale". Descriptive statistics, Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis were used in data analysis. Autonomy-supportive in interpersonal behaviors in sports, keeping winning in proportion in moral decision-making attitudes, and prosocial behavior of teammate in prosocial and antisocial behaviors were found to have higher mean scores compared to other sub-scales. In addition, a positive significant relationship between interpersonal behavior in sports, moral decision-making attitude and prosocial and antisocial behaviors in sports and the age variable was found. Interpersonal behavior in sports explained 68% of the total variance in prosocial behavior as well as 45% of the total variance in antisocial behavior. Finally, it was found that interpersonal behavior in sports explained 3% of the total variance at the level of keeping winning in proportion in moral decision-making attitudes. As a result, it was concluded that the relationship and effect of the coach-athlete relationship on moral decision-making attitudes and prosocial and antisocial behaviors in young football players was statistically significant.

Keywords: Coach, athlete, behavior, moral decision-making attitude, prosocial and antisocial behavior

SUMMARY

Introduction: Due to its nature, sport takes place in a social environment that requires the communication and interaction of a number of elements such as players, coaches and managers. As a result of this communication and interaction, extreme attitudes and illegal or unsportsmanlike behaviors may be observed occasionally due to the players' desire to win or the pressure of the managers and coaches. **Aim:** In this regard, the aim of this study was to investigate the relationship and effect of the perceived coach-athlete relationship in youth football players on moral decision-making attitude and prosocial and antisocial behaviors in sports. The aim of an athlete in any branch of sports is to be successful or recognized, and to win a cup or medal. However, these factors can lead to negative sportive rules and immoral behaviors as a result of media, family, coach and spectator pressure, etc. due especially to financial gains. According to Lee, Whitehead and Ntoumanis (2007), moral decision-making attitudes in sports consist of acceptance of cheating, acceptance of gamesmanship and keeping winning in proportion. Acceptance of cheating refers to the athlete's behavior that violates the rules of the game without getting punished or caught. For example, it includes actions such as getting a penalty

in football or trying to score a goal with hand. Gamesmanship involves actions such as tactical fouling to intercept an attack or slowing down the game and using distracting words to an opponent. In keeping winning in proportion, the athlete thinks he deserves the competition and does not violate any rules aiming to win at all costs (Dixon, 2001). Kavussanu (2008) considered the two dimensions of morality as prosocial and antisocial behaviors in sport studies. For example, during the performance of a sportive activity, prosocial behavior refers to positive behaviors such as helping the injured opponent, whereas antisocial behaviors such as telling a lie and causing other players to be injured may be negative (Kavussanu, 2008; Kavussanu & Boardley, 2009; Kavussanu, Seal, & Phillips, 2006). In youth system, one of the basic foundations of the elite athlete training process, the relationship and effect of the perceived trainer-athlete relationship on moral decision-making attitude and prosocial and antisocial behaviors are of crucial importance. Within this framework, it is thought that the present study will contribute to the relevant literature. **Material & Method:** Correlational survey model was adopted in this study. The sample of the study consisted of 246 licensed male football players, who were between 14-17 years old, in Elazığ, Bolu, Ankara and Gaziantep in the 2019-2020 season. Four scales were used to collect data: "Personal Information Form", developed by the researchers, to obtain the sociodemographic information of participants, "Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sport" to investigate the perceived coach-athlete relationship, "Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire 2" to examine moral decision-making attitudes, and "Prosocial and Antisocial Behavior in Sports Scale" to investigate the prosocial and antisocial behaviors. Descriptive statistics, pearson correlation coefficient and multiple regression analysis were used in data analysis. **Results:** The findings showed that the highest mean scores were found in autonomy-supportive sub-scale ($M=5.77\pm 0.81$) and the lowest mean scores in competence-thwarting ($M=2.11\pm 1.05$) sub-scale in the Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sports. It was also found in Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire that the participants had the highest mean scores in keeping winning in proportion sub-scale ($M=3.87\pm 0.70$) and the lowest mean scores in acceptance of cheating sub-scale ($M=2.11\pm 0.86$). The findings of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sports Scale revealed that the participants had highest mean scores in prosocial team sub-scale ($M=3.96\pm 0.67$) and the lowest mean score in antisocial team sub-scale ($M=1.54\pm 0.54$). The relationship between the age and the coach-athlete relationship, moral decision-making attitudes, and prosocial and antisocial behaviors were also investigated. The findings showed that there was a positive significant relationship between only the acceptance cheating sub-scale of Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire 2 and the age variable ($r = .126; p < .05$). In addition, a positive and significant relationship was found between age and autonomy-thwarting ($r = .183; p < .01$), competence-supportive ($r = .180; p < .01$), competence- thwarting ($r = .128; p < .05$) and relatedness- thwarting ($r = .268; p < .01$) sub-scales of the Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sports. Furthermore, a positive and significant correlation was found between age and prosocial team ($r = .146; p < .05$), antisocial team ($r = .385; p < .01$), antisocial opponent ($r = .237; p < .05$) and antisocial ($r = .347; p < .01$) sub-scales of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sports Scale. It was also found that interpersonal behavior in sports had an effect on moral decision-making attitudes and prosocial and antisocial behaviors. Interpersonal behavior in sports explained 68% of the total variance in prosocial behavior as well as 45% of the total variance in antisocial behavior. Finally, it was found that interpersonal behavior in sports explained 3% of the total variance at the level of keeping winning in proportion in moral decision-making attitudes. The descriptive findings of the present study are in consistence with those reported in the literature (Ağduman, 2018; Mutlu & Algül, 2020; Sarı & Köleli; 2020; Büyükelhan, Özdilek, Kaya & Öztürk, 2019; Doğru, 2019). According to Atalay (2016), personal characteristics and specific dynamics of a particular sports branch can be a determining factor in players' behaviors within the framework of coach-athlete relationship, moral decision-making attitudes, and prosocial and antisocial behaviors and the age. In this regard, a strong desire to win may pave the way to occasionally disregard sportive rules. As expected, this situation can result in ignoring

the social, educational, respectful and peaceful aspects of sports and instead may lead to verbal and physical aggressive behaviors (Tanrıverdi, 2012). Lee et al. (2007), Doğru (2019) and Yapan (1992) revealed that the level of sportsmanship decreases with the increase in age. In addition, Özbek and Nalbant (2016) stated that age variable did not result in a difference in the sub-scales of the moral decision-making attitude. It was found, as a result of the present study, that interpersonal behavior in sports explained 3% of the total variance at the level of keeping winning in proportion. The coach relatedness-supportive sub-scale positively predicted the keeping winning in proportion. Rutten et al. (2011) found that supportive coach-athlete relationship in prosocial behavior increased prosocial behaviors and decreased antisocial behavior. Interpersonal behavior in sports explained 68% of the total variance in prosocial behavior as well as 45% of the total variance in antisocial behavior. Alemdağ (2019) found that prosocial and antisocial behaviors explained 11% of the total variance in verbal aggression, and 17% of the total variance in physical aggression. In particular, studies in the literature suggest that antisocial behaviors are highly determinant for verbal and physical aggression. According to Knafo and Plomin (2006), Leo Marcos, Sánchez-Miguel, Sánchez-Oliva, Amado, and García-Calvo (2015) Rutten et al. (2011), Miller, Roberts and Ommundsen (2005) and Ağır (2017), variables such as age, gender, socio-economic level, relationship with parents, social support perception, appropriate friend, parent's attitudes, parent model, supportive coach-athlete relationship and self-perception are important factors in the development of prosocial and antisocial behaviors. **Conclusion:** The behaviors of the coaches are very important due to the fact that they are role-models of young football players. It was concluded, as a result of this study, that coach behavior had an influence on moral decision-making attitude and prosocial and antisocial behaviors. Future studies should focus on supporting the findings with both quantitative data and qualitative data.

1.GİRİŞ

Spor doğası gereği, oyuncular, antrenörler ve yönetici gibi unsurların birbirleriyle iletişimini ve etkileşimini gerektiren sosyal bir ortamda meydana gelmektedir. Bu iletişim ve etkileşimle sporda; zaman zaman oyuncuların aşırı kazanma isteği veya yönetici ve antrenörlerin baskıları nedeniyle kural dışı ve sportmenliğe aykırı tutum ve davranışlar gözlemlenebilmektedir. Bu çerçevede araştırmanın amacı alt yapı futbol oyuncularında algılanan antrenör-sporcu ilişkisinin; sporda ahlaki karar alma tutumu ile prososyal ve antisosyal davranışlardaki ilişki ve etkisini değerlendirmektir.

Spor bir başkasıyla mücadele veya belirlenen bir hedefe ulaşma gayesiyle, belli kurallar çerçevesinde icra edilen, bireysel ya da kolektif olarak yapılan, hem yapana hem de izleyene haz veren fiziksel ve zihinsel aktiviteler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Tanrıverdi, 2012). Her spor branşının kendine ait bir sistemi, müsabaka alan sınırları ve uyulması gereken kuralları bulunmaktadır (Erdemli, 2002). Herhangi bir branşta sportif performans sergilerken sporcunun amacı, başarılı olmak, tanınmak, kupa veya madalya kazanmaktır. Fakat günümüzde sponsal rekabette özellikle ekonomik getirilerinde olması nedeniyle sportif performans sergilenirken medya, aile, antrenör ve seyirci baskısı vb. sonucunda, bu faktörler sportif kural ve ahlak dışı olumsuz davranışlar sergilenmesine yol açabilmektedir. Sporda ahlak anlayışı, spordaki iyi ve kötü davranışlar temel alınarak değerlendirilirse; iyi davranışlar fırsat eşitliğini koruma, rakibi düşman olarak görmeme, haksız avantajlardan yararlanmama, işbirliğine ve takım arkadaşlığına yönelik davranabilme, empati kurabilme gibi davranışlarla örneklendirilebilir. Kavussanu (2008), ahlakın iki boyutunu sportif bağlamda, prososyal ve antisosyal davranışlar olarak değerlendirmiştir. Örneğin sportif performansın icrasında, prososyal de (sakatlanan rakibe yardım etmek ve kötü bir performans sergilemiş takım arkadaşını cesaretlendirmek ve desteklemek vb.) olumlu davranışlar sergilenirken, antisosyal da ise (yalan söylemek, kışkırtmak ve diğer oyuncuların sakatlanmasına neden olmak vb.) olumsuz davranışlarda olabilmektedir (Kavussanu, 2008; Kavussanu ve Boardley, 2009; Kavussanu, Seal ve Phillips, 2006).

Daha fazla para, güç ve nüfuz kazanma hırsı, spora “kazanmak için her yolu yasal gören” bir anlayışı da doğurabilmiştir. Taraftarından sporcusuna, yöneticisinden antrenörüne kadar herkes kazanmayı hedeflemekte, yenilgiyi kabullenememektedir. Bu nedenle başkalarına kasıtlı olarak zarar veren, şefkatli ve fedakâr davranmayan bireyler ahlak kurallarını çiğnemekte ve ahlaklı davranmamaktadırlar (Çağlayan, Özbar, Duran ve Tarakçı, 2018; Yapan, 1992; Atalay, 2016). Sporda özellikle antrenörler sportif performansın gelişimi ve icrasında kişilerarası bağ kurulmasında ve etkileşimde merkezi bir konumdadır (Rocchi, Pelletier ve Couture, 2013). Örneğin Genevie, Mageau ve Vallerand (2003)’a göre antrenörler; sporcularının özerklik, performans gelişim, kararlılık, içsel motivasyonda artış ve psikolojik refahını doğrudan doğruya direk olarak etkileyebilmektedir. Morris ve Kavussanu (2008)’ya göre de antrenörler, sporcuların kişilerarası ilişkileri ve başarı hedeflerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu etkilemenin önemine binaen; ayrıca sporcular arasındaki iletişim eksikliği, sporcuların motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyerek performans düşüklüğüne de yol açabilmektedir (Gledhill, 2010). Bu bulgulardan hareketle antrenörler oluşturdukları motivasyonel iklim ve bireysel ilişkileriyle aslında sporcuların performansları kadar öznel yapılarını, davranışlarını da etkileyebilmektedir. Sporda sporcuların performansına yönelik teknik, taktik ve psikolojik gelişimde antrenörün etkisi haliyle fazla olup psikolojik boyutta ahlaki karar alma tutumu önemlidir (Akbuğa, 2018; Kosiewicz, 2014). Bandura (1977)’nin sosyal öğrenme kuramında, sosyal öğrenme önemli olup, sporcuların ahlaki olmayan davranışları çeşitli sosyal ortamlarda örneğin takım çalışmalarında, eğitmen ve antrenörlerden gözlem yoluyla öğrenebildiği ifade edilmektedir. Sosyal ortam her spor branşında farklılık göstermekte olup bu farklılıklar da genç sporcuların farklı farklı davranışlar öğrenmelerine neden olabilmektedir (Böyükelhan, Özdelek, Kaya ve Öztürk, 2019).

Spor, ahlaki davranış ve tutumların çok sık tekrarlandığı ve bu davranış ve tutumların görünür olmasını sağlayan çok verimli bir ortamdır (Shogon, 2007). Türk Dil Kurumu’nun (TDK) tanımına göre Ahlak: Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları anlamına gelmektedir (Erişim Tarihi;17.10.2020). Bir başka tanımda ise Ahlak; kişinin doğuştan getirdiği gizil güçler ile toplumda var olan iyi-kötü ya da doğru-yanlış gibi kavramların, kişinin kendisi tarafından oluşturulan “huy”, “inanç”, “tutum” ve “âdet” gibi, özellikle manevi varlığını belirleyen davranışların tümü olarak ifade edilir. (MEB, 2013). Yapan (1992)’a göre sporcu davranışı sadece sporla sınırlı kalmayıp eyleme dönüştüğü için ahlaki değerlerle de karşı karşıyadır. Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007)’a göre sporda ahlaki karar alma tutumları hileyi benimsemek, yarışma severlik ve adilce kazanmayı korumak davranışlarından oluşmaktadır. Hileyi benimsemek; sporcunun ceza almamaya veya yakalanmamaya yönelik olarak sportif oyun kurallarını ihlal edici davranışlarını kapsamaktadır. Örneğin futbolda penaltı kazanmak veya elle gol atmaya çalışmak gibi hareketleri içerir. Yarışma severlik oyun kurallarının açığını arayarak rakibe kötü söz söylemek, atağı kesmek veya oyunu yavaşlatmak amacıyla yapılan taktik faul gibi hareketleri içerir. Adilce kazanmayı korumakta ise sporcunun müsabakayı hak ettiğini düşünür ve kazanmayı hedefleyerek kural dışına çıkmaz (Dixon, 2001).

Antrenör davranışı, ahlaki karar alma tutumu ile prososyal ve antisosyal davranışlar ile ilgili alan literatürü incelendiğinde; Yapan (1992)’nin çalışmasında, galibiyet uğruna futbol branşında oyuncuların hakeme itiraz ettikleri ve rakibi adeta düşman olarak görerek oyun kurallarının çiğnendiğini, ahlaki olmayan davranışların daha sık yapıldığı saptanmıştır. Koul (2012)’un çalışmasında ise hileyi benimsemek ile cinsiyet değişkeni araştırılmış ve erkeklerin kadınlardan daha fazla ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Rutten ve ark. (2011), Knafo ve Plomin (2006) ve Ağır (2017)’a göre ise prososyal davranışların gelişiminde, bireyin yaşı, cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi, sosyal destek algısı, ebeveyn modeli ve destekleyici antrenör-sporcu ilişkisi gibi değişkenlerin önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Spor ortamlarının liderleri olarak tanımlanan antrenörler, sporcuları ile uzun vakitler geçirdiğinden ve sporcularını iyi tanıyan, onların gereksinimlerini karşılayan kişiler olarak, sporcuları ile kurdukları

ilişkinin düzeyi ve bu ilişkinin algılanma boyutu oldukça önemli görülmektedir (Dumangöz ve Çavuşoğlu, 2021). Bu bakımdan elit sporcu yetiştirme süreci temel basamaklarından biri olan alt yapılarda; oyuncunun psikolojik yapısındaki algılanan antrenör-sporcu ilişkisi, ahlaki karar alma tutumu ile prososyal ve antisosyal davranışları olumlu ve olumsuz etkileyen faktörlerin tespit edilmesi özellikle önemlidir. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın ilgili literatüre katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilecek sonuç ve çıktıları, alt yapı futbolcularında algılanan antrenör-sporcu ilişkisinin, ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla olan ilişkisi tespit edilerek tutum ve davranışın bilişsel boyutunda uygun psiko-eğitim uygulamalarıyla sporcu gelişim sürecinin daha doğru ve sağlıklı yönetilmesi sağlanabilir.

2. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma; Helsinki Bildirgesi 2008 etik standartlarına göre hazırlanmış ve araştırmayla ilgili etik kurul onay belgesi alınmıştır.

2.1 Araştırma Deseni

Bu araştırma, genç futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkisini belirlemek amacıyla tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri araştırmacının aktif bir şekilde müdahil olmadığı olayların veya durumların tanımlanmasını içerir (Vincent ve Weir, 2014).

Araştırma grubunun belirlenmesinde; seçkisiz örneklem yöntemlerinden, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemi belirlenirken, araştırmanın temel amacı dikkate alınarak, örnekleme de "aktif lisanslı futbolcu olma" durumu dikkate alınmıştır. Verilerin toplanmasında Elazığ, Bolu, Ankara ve Gaziantep illerinin seçilmesinde ise kişisel bağlantılar sayesinde veri toplamanın kolay ve hızlı olması gibi pratik nedenlerden kaynaklanmıştır.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2019-2020 sezonun da Türkiye'nin farklı illerinde ki alt yapı futbol oyuncularını oluşturmuştur. Bu evrenden örnekleme yoluna gidilerek araştırmanın örneklemi; Elazığ, Bolu, Ankara ve Gaziantep illerinde 14-17 yaş arasında futbol branşı ile uğraşan toplam 246 lisanslı (Yaş=15.17±0.65) erkek futbolcu oluşturmuştur. Araştırma örneklemindeki lisanslı futbolcular, profesyonel liglerde oynayan futbol kulüplerinin alt yapılarındaki aktif genç futbolculardır. Genç futbolculara ölçekler uygulanmadan önce futbolcuların velilerine, antrenör yada sporcular aracılığıyla ulaşılarak velilerden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma örneklemindeki sporcular bu çalışmaya gönüllük esasına göre katılmışlardır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan sporcuların sosyodemografik bilgilerini değerlendirmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen, "Kişisel Bilgi Formu", algılanan antrenör-sporcu ilişkisini değerlendirmek amacıyla "Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği" ahlaki karar alma tutumlarını değerlendirmek amacıyla "Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2", prososyal ve antisosyal davranışları değerlendirmek amacıyla ise "Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde; SPSS 22 paket programından yararlanılarak, tanımlayıcı istatistikler ve pearson korelasyon kat sayısı tekniği ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Sporcuların yaş, eğitim vb. sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, toplam 10 sorudan oluşan bir formdur.

Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2 (AMDYSQ-2): Bu ölçek, sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını ölçmek üzere geliştirilen bir ölçektir. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2, Whitehead ve Ntoumanis (2013) tarafından Lee ve ark. (2007)'nin Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)'nin gözden geçirilmiş versiyonudur. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2, 3 faktörlü (Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek, Adilce Kazanmayı Korumak) ve 15 maddeden oluşmakta olup 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği-2 Türkçe'ye Gürpınar (2016) tarafından uyarlanmıştır. Bu ölçekten alınan düşük puanlar, genç sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının düşük, yüksek puanlar ise genç sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Gürpınar, 2016).

Sporda Kişiler Arası Davranış Ölçeği (SKDÖ): Rocchi, Pelletier ve Desmarais (2017)'in geliştirdiği SKDÖ'yi, Türkçe'ye Yıldız ve Şenel (2018) uyarlamıştır. 24 maddeden oluşan Sporda Kişiler Arası Davranış Ölçeği toplam 6 alt boyuttan (Özerklik-Destekleyici, Özerklik-Engelleme, Yeterlilik-Destekleyici, Yeterlilik-Engelleyici, İlişkililik-Engelleyici, İlişkililik-Destekleyici) oluşmaktadır. SKDÖ'de sporcular ölçekteki maddeleri "Antrenörüm..." kalıbıyla cevaplayarak antrenörlerinin algılanan kişiler arası davranış yaklaşımını belirtmektedir. Sporda Kişiler Arası Davranış Ölçeği 7'li likert tipinde olup SKDÖ'de ters puanlanan madde bulunmamaktadır (Yıldız ve Şenel, 2018).

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (SPADÖ): Bu ölçek, Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiştir. Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği'ni Türkçe'ye Balçıkınlı (2013) uyarlamıştır. SPADÖ 5'li likert tipinde bir ölçek olup, SPADÖ'nin 13 maddesi antisosyal davranışlar, 7 maddesi ise prososyal davranışlardan oluşmaktadır. SPADÖ'da ters puanlanan madde bulunmamaktadır (Balçıkınlı, 2013).

2.4 Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan genç sporculara veri toplama araçları uygulanmadan önce veli ve antrenörlerinden gerekli izinler alınmıştır. İlk olarak genç sporculara bu araştırmanın amacı, yöntem ve önemiyle ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır. Verilerin elde edilmesini sağlayan anket formları genç sporculara antrenmanlardan önce uygulanmıştır.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırma, ilişkisel tarama modelindedir. Verilerin analizinde "SPSS 22" kullanılmıştır. Verilerin normal dağılımında çarpıklık, basıklık değerlerine bakılarak; verilerin normal dağılım gösterip göstermediği tespit edilmiştir (Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2013). Verilerin analizinde betimsel istatistiklerden yararlanılmış, yaş değişkeninin algılanan antrenör-sporcu ilişkisi, ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla pearson korelasyon kat sayısı tekniği, etkide regresyon (enter yöntemi) analizlerinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Regresyon analizi yapılmadan önce değişkenler arasında otokorelasyon ve uç değer olup olmadığı ayrıca çoklu bağlantı problemleri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Değişkenler arasında otokorelasyon olup olmadığı Durbin Watson testi aracılığıyla kontrol edilmiştir. Kalaycı (2013)'ya göre Durbin Watson değeri 1.5 ile 2.5 aralığında olması beklenmektedir. Durbin Watson analizi sonucunda, değişkenler arasında otokorelasyon olmadığı saptanmıştır. Uç değerlerin analizinde Mahalonobis uzaklık değeri kullanılmış ve veri setinde uç değer olmadığı saptanmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında 0.90'dan daha büyük bir korelasyon varlığı çoklu bağlantı olarak değerlendirilmektedir. Analizler sonucunda, değişkenler arasında çoklu bağlantı olmadığı saptanmıştır.

3. BULGULAR

Bu kısımda çalışmada yer alan genç futbolculara ait betimsel istatistikler ve araştırma amaçları doğrultusunda yapılan analizler alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

	n	Min	Max	Ort.	Std. Sap	Çarpıklık	Basıklık
Özerklik-Destekleyici	246	3,00	7,00	5,77	0,81	-,638	,278
Özerklik-Engelleme	246	1,00	4,00	2,53	0,56	-,396	,180
Yeterlilik-Destekleyici	246	1,00	4,75	2,59	0,69	-,099	,657
Yeterlilik-Engelleyici	246	1,00	5,25	2,11	1,05	,835	-,128
İlişkililik-Destekleyici	246	2,00	7,00	5,46	1,08	-,830	,573
İlişkililik-Engelleyici	246	1,00	5,50	2,23	0,93	,749	,525
Hileyi Benimsemek	246	1,00	4,67	2,11	0,86	,523	-,439
Yarışma severliği Benimsemek	246	1,00	5,00	3,13	0,76	-,153	-,091
Adilce Kazanmayı Korumak	246	2,00	5,00	3,87	0,70	-,239	-,474
Prososyal Takım	246	1,75	5,00	3,96	0,67	-,915	,677
Antisosyal Takım	246	1,00	3,00	1,54	0,54	,983	,215
Antisosyal Rakip	246	1,00	4,13	1,82	0,62	,927	,787
Prososyal Rakip	246	1,00	5,00	3,16	1,09	-,368	-,507
Prososyal	246	1,00	5,00	3,63	0,75	-,761	,643
Antisosyal	246	1,00	3,15	1,72	0,52	,794	,104

Tablo 1'e göre, araştırma gurubundaki genç futbolcuların sporda kişiler arası davranış ölçeği alt boyutlarından en yüksek ortalamanın özerklik-destekleyici alt boyutuna ($M=5,77\pm 0,81$), en düşük ortalamanın ise yeterlilik-engelleyici alt boyutuna ($M=2,11\pm 1,05$) ait olduğu saptanmıştır. Ahlaki karar alma tutumlarından en yüksek ortalamanın adilce kazanmayı korumak alt boyutuna ($M=3,87\pm 0,70$) ve en düşük ortalamanın ise hileyi benimsemek alt boyutuna ($M=2,11\pm 0,86$) ait olduğu saptanmıştır. Sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutlarında ise en yüksek ortalamanın prososyal takım alt boyutuna ($M=3,96\pm 0,67$), en düşük ortalamanın ise antisosyal takım alt boyutuna ($M=1,54\pm 0,54$) ait olduğu saptanmıştır. Araştırma değişkenlerinde çarpıklık (-,915 ile ,983) ve basıklık katsayılarının (-,507 ile ,787 arasında) kabul edilebilir değerlerde olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Yaş ile Sporda Kişiler Arası Davranış Ölçeği

Değişkenler	Yaş	Özerklik- Destekleyici	Özerklik- Engelleme	Yeterlilik- Destekleyici	Yeterlilik- Engelleyici	İlişkililik- Destekleyici	İlişkililik- Engelleyici
r	1	-,084	,183**	,180**	,128*	-,195**	,268**
p		,190	,004	,005	,045	,002	,000
n	246	246	246	246	246	246	246

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 2'ye göre, yaş değişkeni ile sporda kişiler arası davranış ölçeği alt boyutlarından özerklik-engelleme ($r=.183;p<.01$), yeterlilik-destekleyici ($r=.180;p<.01$), yeterlilik-engelleyici ($r=.128;p<.05$) ve ilişkililik-engelleyici ($r=.268;p<.01$) ile aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 3: Yaş ile Ahlaki Karar Alma Tutumu İlişkisi

Değişkenler	Yaş	Hileyi Benimsemek	Yarışmaseverliği Benimsemek	Adilce Kazanmayı Korumak
r	1	,126*	,086	-,092
p		,049	,179	,152
n	246	246	246	246

*p<.05 **p<.01

Tablo 3'e göre, ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarından sadece hileyi benimsemek alt boyutu ile yaş değişkeni (r=.126; p<.05) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 4. Yaş ile Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

Değişkenler	Yaş	Prososyal Takım	Antisosyal Takım	Antisosyal Rakip	Prososyal Rakip	Prososyal	Antisosyal
r	1	,146*	,385**	,237**	-,019	,058	,347**
p		,022	,000	,000	,770	,364	,000
n	246	246	246	246	246	246	246

*p<.05 **p<.01

Tablo 4'e göre, yaş değişkeni ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutlarından prososyal takım (r=.146;p<.05), antisosyal takım (r=.385;p<.01), antisosyal rakip (r=.237;p<.01) ve antisosyal (r=.347;p<.01) ile aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 5: Sporda Kişiler Arası Davranışın Ahlaki Karar Alma Tutumları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışlarla İlişkisine Ait Korelasyon Tablosu

		Özerklik- Destekleyici	Özerklik- Engelleme	Yeterlilik- Destekleyici	Yeterlilik- Engelleme	İlişkili- Destekleyici	İlişkili- Engelleme
Hileyi Benimsemek	r	-,083	-,081	-,042	,099	-,128*	,205**
	p	,196	,205	,513	,121	,045	,001
Yarışma severliği Benimsemek	r	-,010	,107	,076	,059	-,060	,139*
	p	,875	,095	,233	,354	,350	,030
Adilce Kazanmayı Korumak	r	,101	-,046	-,060	-,100	,223**	-,017
	p	,115	,476	,346	,119	,000	,793
Prososyal Takım	r	,209**	,639**	,557**	-,267**	,258**	-,236**
	p	,001	,000	,000	,000	,000	,000
Antisosyal Takım	r	-,170**	,406**	,580**	,175**	-,270**	,137*
	p	,007	,000	,000	,006	,000	,032
Antisosyal Rakip	r	-,030	,470**	,621**	,176**	-,129*	,172**
	p	,645	,000	,000	,006	,043	,007
Prososyal Rakip	r	,071	,655**	,589**	-,072	,141*	-,208**
	p	,267	,000	,000	,262	,027	,001
Prososyal	r	,168**	,755**	,679**	-,177**	,242**	-,261**
	p	,008	,000	,000	,005	,000	,000
Antisosyal	r	-,125	,437**	,620**	,217**	-,259**	,196**
	p	,050	,000	,000	,001	,000	,002

**p<0.01, *p<0.05

Tablo 5'e göre yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; sporda kişiler arası davranış ölçeği alt boyutlarından özerklik-destekleyici ile prososyal takım ($r=,209;p< .01$) arasında pozitif, antisosyal takım ($r=-,170;p< .01$) arasında negatif, prososyal ($r=,168;p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Özerklik-engelleme ile prososyal takım ($r=,639;p< .01$) arasında ise pozitif, antisosyal takım ($r=,406;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal rakip ($r=,470;p< .01$) arasında pozitif, prososyal rakip ($r=,655;p<.01$) arasında pozitif, prososyal ($r=,755;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal ($r=,437;p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır.

Yeterlilik-destekleyici ile prososyal takım ($r=,557;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal takım ($r=,580;p< .01$) arasında pozitif, antisosyal rakip ($r=,621;p< .01$) arasında pozitif, prososyal rakip ($r=,589;p<.01$) arasında pozitif, prososyal ($r=,679;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal ($r=,620;p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Yeterlilik-engelleyici ile prososyal takım ($r=-,267;p<.01$) arasında ise negatif, antisosyal takım ($r=,175;p< .01$) arasında pozitif, antisosyal rakip ($r=,176;p< .01$) arasında pozitif, prososyal rakip ($r=,589;p<.01$) arasında pozitif, prososyal ($r=-,177;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal ($r=,217;p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır.

İlişkililik-destekleyici ile hileyi benimsemek ($r=-,128;p<.01$) arasında negatif, adilce kazanmayı korumak ($r=,223;p<.01$) arasında pozitif, prososyal takım ($r=,258;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal takım ($r=-,270;p< .01$) arasında negatif, antisosyal rakip ($r=-,129;p<.01$) arasında negatif, prososyal rakip ($r=,141;p<.05$), prososyal ($r=,242;p<.01$) arasında pozitif, antisosyal ($r=-,259;p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. İlişkililik-engelleyici ile hileyi benimsemek ($r=,205;p<.01$) arasında ise pozitif, yarışmaseverliği benimsemek ($r=,139;p<.05$) arasında pozitif, prososyal takım ($r=-,236;p<.01$) arasında negatif, antisosyal takım ($r=,137;p<.05$) arasında pozitif, antisosyal rakip ($r=,172;p<.01$) arasında pozitif, prososyal rakip ($r=-,208;p<.01$) arasında negatif, prososyal ($r=-,261;p<.01$) arasında negatif, antisosyal ($r=,196;p< .01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır.

Tablo 6. Prososyal Davranışın Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	,885	,302		2,929	,004		
Antrenör, Özerklik Destekleyici	-,025	,042	-,026	-,590	,556	-,038	-,021
Antrenör, Özerklik Engelleyici	,631	,068	,467	9,332	,000***	,518	,339
Antrenör, Yeterlilik Destekleyici	,434	,056	,383	7,744	,000***	,449	,281
Antrenör, Yeterlilik Engelleyici	-,034	,032	-,047	-1,063	,289	-,069	-,039
Antrenör, İlişkililik Destekleyici	,082	,032	,115	2,556	,011**	,164	,093
Antrenör, İlişkililik Engelleyici	-,090	,035	-,111	-2,548	,011**	-,163	-,092
$R = .829a$ $R^2 = .688$ $Düzeltilmiş R^2:680$ $F=87.062$ $p = .000 b$							
$Durbin-Watson: 1,724$							

a.Bağımlı Değişken: (Sabit): Prososyal Davranışlar

b.Yordayıcı Değişken: Antrenör; Özerklik Engelleyici, Özerklik Destekleyici, Yeterlilik Engelleyici, Yeterlilik Destekleyici, İlişkililik Engelleyici, İlişkililik Destekleyici

*** $p<0.000$, ** $p<0.01$, * $p<0.05$

Tablo 6'ya göre; sporda kişiler arası davranışın, prososyal davranış düzeyini yordama denklemi ($R^2 = .688$, $F=87.062$, $p<.05$) önemli görülmüştür. Buna göre; sporda kişiler arası davranış, prososyal davranış düzeyindeki toplam varyansın %68'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde Antrenör; ilişkililik-engelleyici, ilişkililik-destekleyici, özerklik-engelleyici, yeterlilik-destekleyici alt boyutları prososyal davranışlar üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Antrenör; ilişkililik-engelleyici alt boyutu negatif, antrenör; özerklik-engelleyici, yeterlilik-destekleyici, ilişkililik-destekleyici, alt boyutu ise pozitif olarak prososyal davranışları öngörmektedir.

Tablo 7. Antisosyal Davranışın Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	,296	,268		1,102	,272		
Antrenör, Özerklik Destekleyici	,051	,037	,079	1,373	,171	,089	,065
Antrenör, Özerklik Engelleyici	,112	,060	,122	1,869	,063	,121	,089
Antrenör, Yeterlilik Destekleyici	,405	,050	,528	8,137	,000***	,467	,387
Antrenör, Yeterlilik Engelleyici	,059	,028	,121	2,077	,039*	,134	,099
Antrenör, İlişkililik Destekleyici	-,094	,029	-,194	-3,286	,001**	-,209	-,156
Antrenör, İlişkililik Engelleyici	,083	,031	,151	2,639	,009**	,169	,125
$R = .682a$ $R^2 = .465$ $Düzeltilmiş R^2: .451$ $F=34.285$ $p = .000$ b $Durbin-Watson: 1.966$							
<i>a. Bağımlı Değişken: (Sabit): Antisosyal Davranışlar</i>							
<i>b. Yordayıcı Değişken: Antrenör; İlişkililik Engelleyici, İlişkililik Destekleyici, Yeterlilik Engelleyici, Yeterlilik Destekleyici, Özerklik Engelleyici, Özerklik Destekleyici,</i>							
*** $p<0.000$, ** $p<0.01$, * $p<0.05$							

Tablo 7'ye göre; sporda kişiler arası davranışın, antisosyal davranış düzeyini yordama denklemi ($R^2=.682$ $F=34.285$, $p<.05$) önemli görülmüştür. Buna göre; sporda kişiler arası davranış, antisosyal davranış düzeyindeki toplam varyansın %45'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde antrenör; ilişkililik-engelleyici, ilişkililik-destekleyici, yeterlilik-engelleyici, yeterlilik-destekleyici alt boyutları antisosyal davranış üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Antrenör; ilişkililik-destekleyici alt boyutu negatif, antrenör; yeterlilik-engelleyici, yeterlilik-destekleyici, ilişkililik-engelleyici alt boyutu ise pozitif olarak antisosyal davranışları öngörmektedir.

Tablo 8. Ahlaki Karar Alma Tutumu, Hileyi Benimsemek Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	1,922	,600		3,202	,002		
Antrenör, Özerklik Destekleyici	,036	,083	,033	,434	,665	,028	,027
Antrenör, Özerklik Engelleyici	-,056	,134	-,036	-,416	,677	-,027	-,026
Antrenör, Yeterlilik Destekleyici	-,044	,111	-,034	-,399	,690	-,026	-,025
Antrenör, Yeterlilik Engelleyici	,000	,063	,000	-,003	,998	,000	,000
Antrenör, İlişkililik Destekleyici	-,034	,064	-,042	-,529	,597	-,034	-,034
Antrenör, İlişkililik Engelleyici	,184	,070	,199	2,607	,010**	,167	,165
<i>R = .224a R² = .050 Düzeltilmiş R²:026 F=2.083 p = .056b Durbin-Watson:2.043</i>							
<i>a.Bağımlı Değişken: (Sabit): Hileyi benimsemek</i>							
<i>b.Yordayıcı Değişken: Antrenör; İlişkililik Engelleyici, İlişkililik Destekleyici, Yeterlilik Engelleyici, Yeterlilik Destekleyici, Özerklik Engelleyici, Özerklik Destekleyici</i>							
<i>*** p<0.000, **p<0.01, *p<0.05</i>							

Tablo 8'e göre; sporda kişiler arası davranışın, hileyi benimsemek düzeyini yordama denklemi ($R^2=.050$ $F=2.083$, $p>.05$) anlamlı değildir.

Tablo 9. Ahlaki Karar Alma Tutumu, Yarışmaseverliği Benimsemek Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	2,309	,538		4,290	,000		
Antrenör, Özerklik Destekleyici	,047	,074	,049	,634	,527	,041	,040
Antrenör, Özerklik Engelleyici	,172	,121	,125	1,428	,155	,092	,091
Antrenör, Yeterlilik Destekleyici	,004	,100	,004	,043	,966	,003	,003
Antrenör, Yeterlilik Engelleyici	-,009	,057	-,012	-,156	,876	-,010	-,010
Antrenör, İlişkililik Destekleyici	-,032	,057	-,045	-,563	,574	-,037	-,036
Antrenör, İlişkililik Engelleyici	,134	,063	,162	2,114	,036	,136	,135
<i>R = .194a R² = .038 Düzeltilmiş R²:013 F=1.549 p = .163b Durbin-Watson:2.280</i>							
<i>a.Bağımlı Değişken: (Sabit): Yarışmaseverliği benimsemek</i>							
<i>b.Yordayıcı Değişken: Antrenör; İlişkililik Engelleyici, İlişkililik Destekleyici, Yeterlilik Engelleyici, Yeterlilik Destekleyici, Özerklik Engelleyici, Özerklik Destekleyici, *** p<0.000, **p<0.01, *p<0.05</i>							

Tablo 9'a göre; sporda kişiler arası davranışın, yarışmaseverliği benimsemek düzeyini yordama denklemi ($R^2=.038$ $F=1.549$, $p>.05$) anlamlı değildir.

Tablo 10. Ahlaki Karar Alma Tutumu, Adilce Kazanmayı Korumak Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	3,267	,491		6,648	,000		
Antrenör, Özerklik Destekleyici	-,024	,068	-,027	-,350	,727	-,023	-,022
Antrenör, Özerklik Engelleyici	-,067	,110	-,053	-,610	,542	-,040	-,039
Antrenör, Yeterlilik Destekleyici	-,013	,091	-,013	-,148	,882	-,010	-,009
Antrenör, Yeterlilik Engelleyici	-,045	,052	-,068	-,880	,380	-,057	-,055
Antrenör, İlişkililik Destekleyici	,162	,052	,242	3,089	,002**	,197	,195
Antrenör, İlişkililik Engelleyici	,070	,058	,092	1,207	,229	,078	,076
<i>R = .239a R² = .057 Düzeltilmiş R²:.033 F=2.402 p = .028b Durbin-Watson:1.898</i>							
<i>a.Bağımlı Değişken: (Sabit): Adilce Kazanmayı Korumak</i>							
<i>b.Yordayıcı Değişken: Antrenör; İlişkililik Engelleyici, İlişkililik Destekleyici, Yeterlilik Engelleyici, Yeterlilik Destekleyici, Özerklik Engelleyici, Özerklik Destekleyici</i>							
<i>*** p<0.000, **p<0.01, *p<0.05</i>							

Tablo 10'a göre; sporda kişiler arası davranışın, adilce kazanmayı korumak düzeyini yordama denklemi ($R^2=.057$ $F=2.402$, $p<.05$) önemli görülmüştür. Buna göre; sporda kişiler arası davranış, adilce kazanmayı korumak düzeyindeki toplam varyansın %3'ünü açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde; antrenör; ilişkililik-destekleyici alt boyutu adilce kazanmayı korumak davranışı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Antrenör; ilişkililik-destekleyici (antrenörün sporcuyla tanışmak için zaman ayırması, sporcuyla zaman geçirmekten gerçekten hoşlanması, sporcunun kendisiyle ve yaptıklarıyla ilgilenmesi) alt boyutu pozitif olarak adilce kazanmayı korumak alt boyutunu öngörmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada tanımlayıcı istatistikler, algılanan antrenör-sporcu ilişkisinin, ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişki ve etkisine ait analizler yapılmış ve bu değişkenlerin yaş değişkeni ile aralarındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma bulgularından Tablo 1'e göre, sporda kişiler arası davranış ölçeğinde özerklik destekleyici, yeterlik destekleyici ve ilişkililik destekleyici alt boyutlarının diğer alt boyutlara göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu saptanmıştır. Bu araştırma bulgusu ile ilgili olarak literatür incelendiğinde Ağduman (2018) ve Mutlu ve Algül (2020)'ün çalışmasında da özerklik destekleyici, yeterlik destekleyici ve ilişkililik destekleyici alt boyutlarının diğer alt boyutlara göre benzer şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ahlaki karar alma tutumuna ilişkin adilce kazanmayı korumak alt boyutundan elde edilen sonucun diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu araştırma bulgusuna benzer şekilde, Sarı ve Köleli (2020), Büyükelhan, Özdilek, Kaya ve Öztürk (2019) ve Tongo (2020)'nin çalışmasında da en yüksek ortalamanın adilce kazanmayı korumak alt boyutuna ait olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada hileyi benimsemek alt boyutundan elde edilen sonuçlar incelendiğinde Büyükelhan, Özdilek, ve ark. (2019) ve Doğru (2019)'nin çalışma bulgusuna benzer şekilde en düşük ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bu araştırmadan elde edilen

bulguların Sarı ve Köleli (2020) ve Tongo (2020)'nun araştırma sonuçlarından (alt boyutlar içerisinde yarışmaseverliği benimsemek) daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu nicel araştırmalardan farklı olarak Akbuğa (2018)'nin nitel araştırma sonucunda ahlaki karar alma tutumu, olumlu ve olumsuz ahlaki kararlar teması olarak iki temaya ayrılmıştır. Olumlu ahlaki karar teması spor ahlakı, dış etkenler ve sporcu karakteri kategorilerinden oluşmuştur. Olumsuz ahlaki kararlar teması ise çevrenin etkisi, kazanmayı öncelik görme, kişilik yapısı ve maç anında oluşan tepkiler kategorilerinden oluşmuştur. Bu çalışmada sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği (Tablo 1) bulgularıyla ilgili olarak ise prososyal davranış ortalamalarının, antisosyal davranış ortalamalarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulguya benzer olarak literatürde Alemdağ (2018), Varol ve Türkmen (2021) ve Adiloğulları, Görgülü, Tosun ve Adiloğulları (2018)'nin araştırmalarında da sporcuların hem rakibe hem de takım arkadaşına prososyal davranış ortalamalarının, antisosyal davranış ortalamalarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bunlara ilave olarak, altyapı sporcularının prososyal davranışlarındaki artış, futbolun asıl amacının barış, kardeşlik ve toplumları birleştiren bir olgu olduğunu kavrayabilmiş olmaları ve futbolun insanları heyecanlandıran ve aynı zamanda toplumsal birliktelik sağlayan görsel bir şov olduğu algısının yerleştiğinin göstergesi olarak açıklanabilir (Alemdağ, 2018). Tablo 1'den elde edilen bulgularla ilgili literatür incelendiğinde genel olarak benzer sonuçlara ulaşılmış olduğundan söz edilebilir. Ayrıca özerklik destekleyici, yeterli destekleyici ve ilişkililik destekleyici, adilce kazanmayı korumak, rakibe ve takım arkadaşına prososyal davranış alt boyutlarının ölçeklerdeki diğer alt boyutlara göre en yüksek ortalamaya sahip olması genç sporcular açısından olumlu ve önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Çünkü altyapılarda oluşturulmuş doğru bir ahlaki gelişim sürecinin, daha ileri yaşlarda ya da profesyonellik boyutundaki spor ortamlarında ahlak dışı davranışların ortaya çıkmasını engelleyebileceği düşünülmektedir (Canlı, Canlı ve Taşkın, 2021). Bu nedenle elde edilen bu sonuçlara dayanarak genç futbolcuların geçmişe nazaran araştırma kapsamındaki alt boyutların birçoğunda söz konusu duyarlılıklarının daha yüksek bulunması sevindiricidir. Bu durum son yıllarda yetişen genç sporcuların yetiştirilmeleri sırasında bu alanlarda daha iyi bir eğitim almakta oldukları şeklinde açıklanabilir.

Araştırma bulgularından Tablo 2'de, yaş değişkeni ile sporda kişiler arası davranış ölçeği alt boyutlarından özerklik-engelleme, yeterlilik-destekleyici, yeterlilik-engelleyici ve ilişkililik-engelleyici ile aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yaş arttıkça, özerklik destekleme ve ilişkililik destekleme alt boyutlarının olmaması dikkat çekicidir. İlgili literatür incelendiğinde: Ağduman (2018)'nin çalışmasında bu bulguya benzer olarak (özerklik destek, yeterli destek ve aidiyet destek) 27 yaşından daha genç sporcularla, 27 yaş ve üzeri sporcular arasında genç sporcular lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Bu bulgu 27 yaş ve üzeri sporcuların diğer yaş gruplarındaki sporculardan daha az özerklik, yeterli ve aidiyet desteği puanlarına sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan başka bir araştırmada yaş ile algılanan antrenör davranışları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yaş ile olumlu antrenör davranışı arasında negatif yönde düşük düzeyde ve olumsuz antrenör davranışı arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı olmayan ilişki tespit edilmiştir (Gök ve Okan, 2020). Bayazıt, Sarı ve Eskiyecek (2015)'in çalışmasında da aynı şekilde 16-23 yaş arası sporcuların, 24-31 yaş arasındaki sporculardan daha fazla eğitici ve öğretici, demokratik, sosyal destek ve pozitif geribildirim antrenör davranışlarını tercih ettiği saptanmıştır. Ayrıca yaş değişkeninden farklı olarak antrenör-sporcu ilişkisinde antrenör yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim durumu ve çalışma süresi gibi değişkenlerin de anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır (Dumangöz ve Çavuşoğlu, 2021). Bu bulgular ışığında yaşın algılanan antrenör davranışlarını etkilediği söylenebilir. Ayrıca ilgili literatürdeki sonuçların farklılık göstermesinin, veri toplama araçları ve örneklem farklılıklarından kaynaklanmakta olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Araştırma bulgularından Tablo 3'e göre, ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarından sadece hileyi benimsemek alt boyutu ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu ilişkiye benzer olarak Büyükelhan vd., (2019)'nin çalışmasında da benzer araştırma bulgusu saptanmıştır. Ayrıca yaş arttıkça adilce kazanmayı korumak alt boyut ortalamalarının düştüğü de saptanmıştır. Lee vd. (2007), Doğru (2019) ve Yapan (1992)'in çalışmalarında da benzer olarak yaş arttıkça sportmenlikten uzaklaşıldığı saptanmıştır. Fakat bu bulgulardan farklı olarak yaşın artması ile birlikte zayıf düzeyde de olsa hileyi benimseme düzeylerinin azaldığı da saptanmıştır (Canlı ve ark., 2021). Ayrıca bu bulgulardan farklı olarak yaş değişkeninin ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında bir farklılık oluşturmadığı da saptanmıştır (Özbek ve Nalbant, 2016). Bu çalışmada yaş değişkeninin hileyi benimsemek alt boyutu ile pozitif ilişkili olmasında, profesyonel spor kulüplerinde alt yapıdaki oyuncuların performans gelişiminden ziyade performans sonuç odaklı tutum ve davranışlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca ilgili literatürdeki sonuç farklılıklarının örneklem grubuna bağlı bağımsız değişkenlerden (Bireysel, takım branşı, cinsiyet...) kaynaklanabileceği dikkate alınmalıdır.

Araştırma bulgularından Tablo 4'e göre, yaş değişkeninin sporda prososyal ve antisosyal davranış alt boyutlarından prososyal takım, antisosyal takım, antisosyal rakip ve antisosyal ile aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yaş arttıkça prososyal rakip alt boyutunun olmaması ve antisosyal ile ilgili tüm alt boyutların olması oldukça dikkat çekicidir. Bu bulguya yakın şekilde; Alemdağ (2018)'in araştırma sonucunda, genç futbolcuların yaşlarının arttıkça prososyal davranışlarının arttığı fakat antisosyal davranışlarının ise azaldığı saptanmıştır. Ayrıca bu araştırma bulgusundan farklı olarak Acar ve ark. (2021)'nin yapmış olduğu çalışmada ise yaş arttıkça olumlu sosyal davranışlar saptandığı ancak antisosyal davranışlar için en yüksek ortalamaların 23-25 ve 26-28 yaş gruplarında olduğu da saptanmıştır. İlgili literatür dikkate alındığında; sporda prososyal ve antisosyal davranışların birçok değişkenden etkilenebildiği açıkça görülmektedir. Örneğin; Balçıkınlı ve Yıldırım (2018)'in çalışmasında; empati ve rakibe prososyal davranışlar arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Kavussanu ve Boardley (2009)'in çalışmasında ise motivasyonel iklimde performans ikliminin; takım arkadaşına karşı antisosyal davranışlarla pozitif, ustalık ikliminin ise rakibe ve takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış ile negatif, prososyal davranışlar ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca Rutten vd., (2011)'nin araştırmasında branşlar açısından yüksek antisosyal davranışta birinci sırada futbol, ikinci olarak ise basketbol branşının olduğu saptanmıştır. Alemdağ (2018)'in çalışmasında futbol oynama yılının artmasıyla prososyal davranış eğiliminin de arttığı, antisosyal davranış eğiliminin ise azaldığı saptanmıştır. Alemdağ (2019)'in araştırmasında ise prososyal ve antisosyal davranış boyutlarının sözel saldırganlık ve fiziksel saldırganlık ile orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Milli ve profesyonel sporcuların amatör sporcu grubuna göre prososyal davranışlarda daha yüksek ortalamaya sahip olduğu, antisosyal davranışlarda ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu da tespit edilmiştir (Emre, Yıldız, Gülşen ve İlhan, 2020). Yapılan bu çalışmada yaş arttıkça prososyal rakip alt boyutunun olmaması ve antisosyal ile ilgili tüm alt boyutların olması dikkat çekicidir. Bu durumun profesyonel futbol kulüplerindeki genç alt yapı sporcularının performans gelişimi önceliğinden ziyade sonuç eksenli tutum ve davranışlarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Bu çalışma bulgusu ve ilgili literatür dikkate alındığında empati, motivasyonel iklim, branş, spor deneyim yılı, millilik, profesyonel ve amatör olma gibi birçok faktörün sporda prososyal ve antisosyal davranışları etkilediği söylenebilir.

Araştırma bulgularından Tablo 5'e göre sporda kişiler arası davranışın, ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranış ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu bulguya benzer şekilde ilgili literatür incelendiğinde; Varol ve Türkmen (2021)'in araştırmasında antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutları ile sporda prososyal ve antisosyal davranış alt boyutları arasındaki ilişkide; karşılıklı anlayış

ve iletişim alt boyutu ile prososyal davranış alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, uyumlu çalışma alt boyutu ile prososyal davranış alt boyutu arasında ise pozitif yönde ve orta düzeyde ilişkinin olduğu saptanmıştır. Canlı ve ark. (2021)'nin araştırma sonucunda antrenör ve sporcu arasında karşılıklı saygı, güven ve değer vermeyi ifade eden yakınlık alt boyutu ile ahlaki karar almada olumlu tutum ve davranışı temsil eden adilce kazanmak alt boyutu arasında pozitif doğrusal ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Sarı ve Köleli (2020)'nin çalışmasında hileyi benimsemenin kısıtlayıcı, ego ve kontrol iklimleri ile negatif yönde anlamlı ilişkide olduğu belirlenirken, yarışma severliği benimsemenin ego ve kısıtlayıcı iklim ile negatif yönde anlamlı bir ilişkide olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca adilce kazanmayı korumanın destekleyici güdüsel iklim ve üç alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Hodge ve Gucciardi (2015)'nin çalışmasında da antrenörde özerklik desteğinin sporcularda prososyal davranışlar ile pozitif olarak ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu araştırma bulgusuyla ilgili olarak ayrıca Dumangöz ve Çavuşoğlu (2021)'na göre herhangi bir ilişki türü gibi antrenör-sporcu ilişkisi de, ilişkiye dahil olan bireylerin gelişimi ve istikrarı veya değişimi için büyük psikolojik öneme sahiptir. Bu araştırma bulgusunun literatürle benzer olduğu söylenebilir. Literatür ışığında kişiler arası davranışın, ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranış ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularından Tablo 6'ya göre antrenör; özerklik engelleyici, yeterlilik destekleyici, ilişkililik destekleyici, ilişkililik engelleyici alt boyutlarının prososyal davranışlar üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır. Antrenör; ilişkililik engelleyici alt boyutu negatif, antrenör; özerklik engelleyici, yeterlilik destekleyici, ilişkililik destekleyici alt boyutu ise pozitif olarak prososyal davranışları yordamaktadır. Tablo 7'de antrenör; yeterlilik destekleyici, yeterlilik engelleyici, ilişkililik destekleyici, ilişkililik engelleyici alt boyutlarının ise antisosyal davranış üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır. Antrenör; ilişkililik destekleyici alt boyutu negatif, antrenör; yeterlilik destekleyici, yeterlilik engelleyici, ilişkililik engelleyici alt boyutu ise pozitif olarak antisosyal davranışları öngörmektedir. Bu bulgu ile ilgili literatür incelendiğinde; Rutten ve ark. (2011)'nin çalışmasında prososyal davranışta; antrenör-sporcu ilişkisinin destekleyici özellikte olmasının prososyal davranışları arttırdığı ve antisosyal davranışı ise azalttığı tespit edilmiştir. Guivernau ve Duda (2002)'ya göre ise spor ahlakına ilişkin aykırı davranış ve tutumlar antrenör tarafından destek gördüğünde, onaylandığında veya görmezden gelindiğinde sporcular uygun olmayan ahlaki davranışlara yönelebilmektedirler. Ayrıca literatür incelendiğinde; Knafo ve Plomin (2006), Leo Marcos, Sánchez-Miguel, Sánchez-Oliva, Amado ve García-Calvo (2015) Rutten ve ark. (2011), Miller, Roberts ve Ommundsen (2005) ve Ağır (2017)'a göre prososyal ve antisosyal davranışların gelişiminde; bireyin yaşı, cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi, ebeveyni ile ilişkisi, sosyal destek algısı, uygun arkadaş, ebeveynin tutumları, ebeveyn modeli, destekleyici antrenör-sporcu ilişkisi ve benlik algısı gibi değişkenlerin rol oynadığı belirlenmiştir. Bu açıdan araştırma bulgularından hem prososyal hemde antisosyal davranışların antrenör-sporcu ilişkisi tarafından yordanması ile ilgili bulgular literatürle benzerlik göstermektedir.

Araştırma bulgularından Tablo 8, 9, 10'a göre sporda kişiler arası davranışın sadece adilce kazanmayı korumak düzeyindeki toplam varyansın %3'ünü açıkladığı saptanmıştır. Antrenör; ilişkililik destekleyici alt boyutu pozitif olarak adilce kazanmayı korumak alt boyutunu öngörmektedir. İlgili literatür incelendiğinde bu bulguya benzer olarak Canlı ve ark. (2021)'nin araştırmasında antrenör-sporcu ilişkisinde antrenör ve sporcu arasında karşılıklı saygı, güven ve değer vermeyi ifade eden yakınlık alt boyutu ile ahlaki karar almada olumlu tutum ve davranışı temsil eden adilce kazanmak alt boyutu arasında pozitif doğrusal ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Sarı ve Köleli (2020)'nin araştırmasında, antrenör kaynaklı destekleyici ve kısıtlayıcı güdüsel iklimin sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına olan etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, kısıtlayıcı iklimin hileyi ve yarışma

severliği benimsemeyi, destekleyici iklimin ise adilce kazanmayı korumayı anlamlı olarak açıkladığı saptanmıştır. Bir başka çalışmada antrenör-sporcu ilişkisinde bağlılık alt boyutunun ahlaki karar alma tutumlarından hileyi benimseme alt boyutunun olumlu yordayıcısı olduğu saptanmıştır (Demirci, 2020). Canlı ve ark. (2021)'a göre sporcuların rakibe veya hakeme yakalanmadan ve ceza almadan kuralları ihlal etme eğilimleri antrenörleri ile bağlılık düzeyleri arasında doğru orantılı olarak gelişebilmektedir. Ommundsen, Roberts, Lemyre ve Treasure (2003) çalışmasında ise antrenör kaynaklı düşük ego, yüksek görev ikliminin sporcularda daha fazla ahlaki tutum ve sportmenlik davranışı sergilemesine yardımcı olacağı saptanmıştır. Literatür incelendiği zaman ahlaki karar alma tutumlarına etkisi olan birçok faktör saptanmıştır. Örneğin Amorose ve Anderson-Butcher (2015)'in araştırmasında, antrenör davranışlarının sporculardaki etkisine ilişkin olarak; antrenörün özerklik destekleyici davranışlarının sporcuların güdülenmesine olumlu olarak etkilediği tespit edilmiş ve kontrol edici antrenör davranışlarının ise güdülenmemeye neden olabileceği saptanmıştır. Ayrıca ilgili literatüre genel olarak bakıldığında; Akbuğa (2018), Çağlayan, Özbar, Duran ve Tarakçı (2018), Gürpınar (2014), Fuster-Parra, García-Mas, Ponseti, Palou ve Cruz (2014), Atalay (2016) ve Altın ve Özsan (2017)'a göre ahlaki karar alma tutumlarının belirlenmesinde kültürel farklılıklar ve toplumsal yapı, sporcu geçmişi, spor branşı, yaş, cinsiyet, spor ile uğraştığı yıl sayısı ve okuduğu okul türü vb. faktörler etkilidir. İlgili literatür çerçevesinde ahlaki karar alma tutumlarını birçok faktör etkileyebilmektedir. Bu açıdan bulgunun literatürle paralellik gösterdiğinden söz edilebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Spor, kazanma ve kaybetme ikileminde algılanarak sporcuları zaman zaman zorlayabilen canlı ve sosyal bir olgu olabilmektedir. Bu sosyal olguda genç sporcular tarafından en fazla rağbet gören branş ise futboldur. Futbolda genç sporculara model olan antrenörlerin davranışları da sporcuların yetişmelerinde rol model olmaları açısından çok önemlidir. Antrenör-sporcu ilişkisinde karşılıklı olarak algılanan davranışların sporcunun ve takımın performansına doğrudan etki ettiği göz önünde bulundurulursa, antrenör-sporcu ilişkisinde algılanan davranışların antrenörlerin motivasyonunu da yükselteceği ve takım sarginliğini olumlu yönde artırma yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sonucunda antrenör davranışının, ahlaki karar alma tutumu ile prososyal ve antisosyal davranışlar üzerinde etkisinin önemli ölçüde var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçları ile ilgili olarak gelecekte yapılacak olan araştırmalara şu başlıklar önerilebilir.

Bu araştırma 2019-2020 sezonunda Elazığ, Bolu, Ankara ve Gaziantep illeriyle sınırlıdır. Araştırma 14-17 yaş arasında futbol branşı ile uğraşan lisanslı erkek futbolcularla sınırlıdır.

- Araştırmalar sadece nicel verilerle değil aynı zamanda nitel verilerle de desteklenebilir.
- Bu konuyla ilgili boylamsal çalışmalar yapılabilir.
- Farklı branşlar ve cinsiyet değişkeni dikkate alınarak daha geniş kapsamlı sportif araştırmalara ağırlık verilebilir.
- Spor branşları kontak sağlayan ve sağlamayan branşlar üzerine yoğunlaştırılabilir.
- Bu tür araştırmalarda bölge ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan değişkenler dikkate alınabilir.
- Ayrıca genç sporculara ve onları yetişmesine katkı sağlayan her kademedeki antrenörlere spor ve yarışmalar da etik, değerler, takımdaşlık, spor tarihi ve ahlakın önemi ile ilgili psiko-eğitim programları federasyonlar tarafından eğitim programlarına dâhil edilebilir.

Açıklamalar

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir fon ve/veya kurum tarafından desteklenmemişlerdir.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit derecede katkı sağlamışlardır.

Etik Beyan

Bu çalışmanın etik kurul onay belgesi Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden 04.03.2021 tarih ve 2021/01-85 sayı ile alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çalışma ve yayımlanması konularında herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

KAYNAKÇA

Acar, K., Mor, H., Karakaş, F., Yılmaz, A. K., Arslanoğlu, C., & Mor, A. (2021). Prosocial and antisocial behaviors in Turkish female and male football players. *Journal of Men's Health*, 1-8. Doi: 10.31083/jomh.2021.062

Adiloğulları, G. E., Görgülü, R., Tosun, Ö. M., & Adiloğulları, İ. (2018). Prososyal ve antisosyal davranış ile sporcu kimliğinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 147-161.

Ağduman, F. (2018). *Antrenör sporcu ilişkisi ve kişilik özelliklerinin kış sporlarında motivasyona etkisi* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Ağır, M. (2017). Sınıf içi sosyal uyum davranışlarına yönelik, prososyal davranışların kazanımına ilişkin grup rehberliği örneği. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 30-51.

Akbuğa, T. (2018). *Orta öğretimde okul takımlarında oynayan öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Alemdağ, C. (2019). Saldırganlıkta prososyal ve antisosyal davranışların rolü. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(3).

Alemdağ, S. (2018). Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi* 9(2), 102-109.

Altın, M., & Özsarı, A. (2017). Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(1), 133-145.

Amorose, A. J., & Anderson-Butcher, D. (2015). Exploring the independent and interactive effects of autonomy-supportive and controlling coaching behaviors on adolescent athletes' motivation for sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology* 4(3), 206-218.

Atalay, A. (2016). Türkiye'de üniversitelerde eğitim gören öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *The Journal of Academic Social Sciences* 31, 53-66.

Balçıkınlı, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 27-276.

Balçıkınlı, G. S., & Yıldırım, İ. (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 1-8.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. General Learning Press.

Böyükelhan, E., Özdilek, Ç., Kaya, T., & Öztürk, Y. M. (2019). Bazı değişkenlere göre öğrenci sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 172-180.

Çağlayan, A., Özbar, N., Duran, M., & Tarakçı, O. (2018). Altyapı sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 57-68.

Canlı, T., Canlı, U., & Taşkın, C. (2021). Altyapı sporcularının antrenör- sporcu ilişkilerinin ahlaki karar alma tutumlarına etkisinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 16(1), 22-35.

Demirci, S. (2020). *14-17 yaş arası sporcularda antrenör-sporcu ilişkisi kalitesinin ahlaki karar alma ve saldırgan davranışları belirlemedeki rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dixon, N. (2001). The ethics of supporting sports teams. *Journal of Applied Philosophy*, 18(2). Doi: 10.1111/1468-5930.0018

Doğru, M. (2019). *Spor yapan ve yapmayan ortaokul öğrencilerinin benlik algısının ahlaki karar alma tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Dumangöz, P. D., & Çavuşoğlu, S. B. (2021). Avrupa üniversiteleri tenis şampiyonası'na katılan antrenörlerin perspektifinden antrenör-sporcu ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(35), 17-29.

Emre, Y. Y., Yıldız, A. B., Gülşen, D. B. A., & İlhan, L. (2020). Futbolculuk seviyesi prososyal ve antisosyal davranışların bir belirleyicisi midir? *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 125-133.

Erdemli, A. (2002). *Temel sorunlarıyla spor felsefesi*. Nadir Kitap.

Eskiyecek, C. G., Bayazıt, B., & Sarı, İ. (2015). Sporcularda tercih edilen antrenör liderlik davranışlarının yaş, cinsiyet ve spor dalı açısından incelenmesi (Diyarbakır örneği). *Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 5(15), 27-42. Doi: 10.17363/SSTB.2015159753

Fuster-Parra, P., García-Mas, A., Ponseti, F. J., Palou, P., & Cruz, J. (2014). A bayesian network to discover relationships between negative features in sport: A case study of teen players. *Quality and Quantity*, 48(3), 1473-1491.

Genevie, G., Mageau, G. A., & Vallerand, R. J. (2003). The coach-athlete relationship: A motivational model. *Journal of Sports Sciences* 21(11), 883-904.

Gledhill, A. (2010). *Psychology for sports performance*. Adams, M. (Ed.), BTEC National Level 3 Sport Book 1.

Gök, O., & Okan, İ. (2020). Milli takım sporcularının antrenör davranışlarına ilişkin görüşlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 486-498.

Guivernau, M., & Duda, J. L. (2002). Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young soccer players. *Journal of Moral Education*, 31(1), 67-85.

Gürpınar, B. (2014). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 405-412. Doi: 10.15390/EB.2014.3643

Gürpınar, B. (2016). Adaptation of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire-2 into Turkish culture: A validity and reliability study. *Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 27-39.

Hodge, K., & Gucciardi, D. F. (2015). Antisocial and prosocial behavior in sport: The role of motivational climate, basic psychological needs, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 37(3), 257-273.

Kalaycı, Ş. (2013). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayınevi.

Kavussanu, M. (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(2), 124-138.

Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31(1), 97-117.

Kavussanu, M., Seal, A. R., & Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18(4), 326-344.

Kline, R. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Press.

Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: Genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42(5), 771-786.

Kosiewicz, J. (2014). Sport beyond moral good and evil. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 62(1), 22-30.

Koul, R. (2012). Multiple motivational goals, values, and willingness to cheat. *International Journal of Educational Research*, 56, 1-9.

Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 369-392.

Leo Marcos, F. M., Sánchez-Miguel, P. A., Sánchez-Oliva, D., Amado, D., & García-Calvo, T. (2015). Motivational climate created by other significant actors and antisocial behaviors in youth sport. *Kinesiology*, 47(1), 3-10.

MEB. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi, ahlak gelişimi*.

Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2005). Effect of perceived motivational climate on moral functioning, team moral atmosphere perceptions, and the legitimacy of intentionally injurious acts among competitive youth football players. *Psychology of Sport and Exercise*, 6(4), 461-477.

Morris, L. R., & Kavussanu, M. (2008). Antecedents of approach-avoidance goals in sport. *Journal of Sports Sciences*, 26(5), 465-476.

Mutlu, T. O., & Algül, M. (2020). Kick boks sporcularının öz liderlik alguları ile sporda kişiler arası davranış düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 35-48.

Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., & Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer: Relations to social-moral functioning, sportspersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 397–413.

Özbek, O., & Nalbant, U. (2016). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki genç sporcuların ahlaki karar alma tutumları*. 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.

Rocchi, M. A., Pelletier, L. G., & Couture, A. L. (2013). Determinants of coach motivation and autonomy supportive coaching behaviours. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(6), 852–859.

Rocchi, M., Pelletier, L., & Desmarais, P. (2017). The validity of the interpersonal behaviors questionnaire (IBQ) in sport. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 21(1), 15–25.

Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J. M., Biesta, G. J. J., & Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of antisocial and prosocial behavior in an adolescent sports context. *Social Development*, 20(2), 294–315.

Sarı, İ., & Köleli, N. Y. (2020). Antrenör kaynaklı destekleyici ve kısıtlayıcı güdüsel iklimin sporcuların tükenmişlik ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisi. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Üniversitesi*, 31(2), 68–81.

Shogon, D. (2007). *Sport ethics in context*. Toronto: Canadian Scholars Press Inc.

Tabachnick, B., & Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson.

Tanrıverdi, H. (2012). Sports ethics and violence. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 51(5). Doi: 10.9761/jasss_361

TDK Sözlük Anlamı. (2020). Retrieved October 17, 2020, from <https://sozluk.gov.tr/>

Tongo, Ç. G. (2020). *Sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans). Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Varol, S., & Türkmen, M. (2021). Bocce lig sporcularının antrenör ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 19–34.

Vincent, J. W., & Weir, P. J. (2014). *Kinesiyolojide istatistik*. Kamuk, U. Y. (Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2013). Further use of AMDYSQ and the development of AMDYSQ-2. Whitehead, J., Telfer, H., & Lambert, J. (Eds.). *Values in youth sport and physical education* (pp. 230-237). London: Routledge.

Yapan, A. T. (1992). *Spor ahlakı: Beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, M., & Şenel, E. (2018). Sporda kişiler arası davranışlar ölçeği (SKD) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4), 219–231.

Makale Geliş : 19.06.2021
Makale Kabul : 30.11.2021

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>